

VISITA DIDÀCTICA

CENTRE HISTÒRIC CARDONA

2on Cicle d'ESO

Seguint els passos del mercader Aguilar

Descripció

La visita didàctica consisteix en conèixer la gènesi i evolució del nucli antic de Cardona, declarat Bé Cultural d'Interès Nacional com a conjunt històric.

Amb l'ajuda d'un guia-intèrpret i amb dossier didàctic, els alumnes coneixeran els orígens de la vila i els elements medievals bàsics que la configuren.

Es treballen, a partir de l'activitat, els elements que conformaven la Cardona medieval. Es pretén acostar als escolars a la realitat d'una vila medieval, tot contextualitzant fets històrics; els personatges, les relacions de poder, les transaccions comercials, les cases i els carrers de l'època.

L'activitat s'inicia al Centre Cardona Medieval. Allà es plantegen una sèrie d'interrogants gràcies a la visualització d'una breu projecció anomenada "Els orígens de Cardona". En primer lloc s'explica on som: a la Catalunya Central, al centre geogràfic del país. Es raona la importància d'aquest fet. S'hi afegeix quelcom singular: què és el primer que visualitzem en arribar a Cardona? El Castell! S'explicarà què és un castell, perquè es construeix, qui hi viu dins i què és allò que protegia gelosament la fortalesa a Cardona.

Els alumnes entendran el valor del preuat recurs de la sal com a conservant alimentari i el valor extraordinari que els humans li van donar (or blanc d'Europa deien els romans). Tot seguit es visualitza un camp de batalla. S'explicarà breument el context polític i social del naixement de la vila de Cardona: la lluita entre el món cristià i el musulmà, l'anomenada Marca Hispànica i zona de frontera. S'explicarà que Cardona i la seva gran muntanya de sal pura van quedar situades en la zona fronterera d'ambdós imperis.

Les terres de la Catalunya central quedaren sense cap mena de control polític ni jurídic i pràcticament despoblades. Els alumnes hauran de deduir l'estratègia emprada pels comtes de Barcelona a fi de repoblar el territori: a través de la Carta de Poblament o de privilegis.

Cardona conserva la Carta de Poblament més antiga de la península Ibèrica. Data del 23 d'abril de l'any 986 i esdevé un excepcional document històric i jurídic on s'atorguen privilegis, drets i s'estableix el marc de convivència, normativa i regulació econòmica per a l'establiment d'una vila.

Els alumnes coneixeran el contingut de la Carta (el facsímil s'exposa al mateix Centre) i la podran veure. Entendran perfectament com es produeix la repoblació de l'anomenada Catalunya Vella.

Una il·lustració que reproduïx la configuració de la vila al segle XV servirà per identificar els elements claus de la medieval nascuda: el Castell i les muralles, l'església, els habitatges i les places o espais oberts (on s'hi feien els mercats).

Tot seguit s'inicia un recorregut pels carrers i carrerons del nucli antic de la vila: el balcó del Cardener, la plaça de la Fira, el carrer de la Fira, la Plaça i Capella de Santa Eulàlia, el carrer del Mercat i el porxo i la magnífica església gòtica de Sant Miquel. Al llarg del recorregut aniran interpretant l'espai segons les propostes didàctiques del monitor/a.

Coneixeran l'urbanisme d'una vila medieval i la seva lògica: les places per fer-hi mercat, el porxo per trobar aixopluc, les cases baixes i amb hort al voltant, els carrerons costeruts per l'orografia de la vila i els edificis de pedra en ser el material emprat a l'època.

Coneixeran qui eren els mercaders, homes de negocis i de món, la importància que van tenir i l'estreta relació amb l'església.

A l'interior de l'església de la vila té lloc una interessant activitat didàctica de descoberta del monument a través del treball sensorial.

Els retaules, veritables pintures que parlen!

L'església de Sant Miquel conserva a l'interior 2 magnífics retaules del segle XV del pintor local Pere Vall. Un d'ells, dedicat a Santa Úrsula servirà perquè els alumnes interpretin una veritable pintura medieval, observin els vistosos colors, identifiquin els personatges, la indumentària i l'estètica. El monitor explicarà el retaule i els alumnes aniran resseguint a manera de conte les pintures per entendre la relació amb el que s'explica. Els retaules de fet esdevindran amb els anys veritables contes divulgatius de l'època medieval.

L'activitat didàctica es completa amb exercicis del dossier que podran completar a l'aula, un cop tornin al centre. La visita està dissenyada i adaptada perfectament al nivell curricular dels alumnes.

Què veurem?

L'activitat didàctica inclou la visita i interpretació de (segons ordre de recorregut):

- **El balcó del Cardener i l'escultura de Borrel II, comte de Barcelona** (obra de Josep Maria Subirachs)

- **El carrer de l'Església i de la *Fonteta***

- Plaça i Capella de Santa Eulàlia

- La Plaça porxada del Mercat

- L'església de Sant Miquel (s. XIV)

OBJECTIUS GENERALS

L'activitat que us presentem vol contribuir a ampliar els recursos i les activitats que realitzeu a l'aula, per tal de treballar aspectes del currículum propis de l'àrea d'història.

Es pretén que els estudiants, gràcies a la visita i al treball que s'hi realitza posteriorment, coneguin els orígens i importància de la Vila de Cardona, nascuda al centre geogràfic de Catalunya, en un lloc estratègicament cabdal per la presència dels afloraments de sal i sota l'ombra del Castell, residència de la poderosa nissaga nobiliària dels Cardona, *els rics senyors de la sal*.

Es pretén que coneguin la gènesi d'una vila medieval, el seu creixement i evolució, els espais que la definien i les persones que l'habitaven.

OBJECTIUS ESPECÍFICS

Els objectius són:

- Conèixer un excepcional conjunt històric i monumental d'origen medieval com és nucli antic de Cardona.
- Conèixer els trets principals que caracteritzen el feudalisme, així com els elements bàsics del procés que va desembocar en els orígens nacionals de Catalunya entre els segles VIII i XII en el marc territorial comprès entre el domini carolingi i el món islàmic.
- Identificar, analitzar i explicar –tot situant-los adequadament en el temps i l'espai– esdeveniments, personatges i processos rellevants durant el període en el qual s'ubica el naixement de la vila de Cardona.
- Conèixer els elements bàsics d'una vila medieval: el Castell i les muralles, l'església, l'hospital, els espais públics per celebrar-hi mercats, els habitatges, els horts i les fonts d'aigua.
- Conèixer quins grups socials formàvem la societat medieval, el paper de cadascú i els valors que representaven.
- Comparar alguns trets elementals sobre l'evolució del treball i de les formes de vida quotidiana al llarg de la història.
- Indicar alguns trets de la vida a les ciutats i el gran desenvolupament del comerç a la Baixa Edat Mitjana a Catalunya.
- Conèixer la magnífica església gòtica de Sant Miquel de Cardona a través de la interpretació del conjunt (a nivell artístic, simbòlic i històric).
- Debatre i discutir, de manera raonada, sobre esdeveniments que exemplifiquin situacions geogràfiques, històriques i socials sobre les quals es posseeixi informació.

Conceptes

- El marc polític en el qual neix la vila de Cardona: conflicte entre l'imperi carolingi i l'imperi musulmà (Al- Andalus).
- La Catalunya Central i Cardona, zona de frontera (la Marca Hispànica).
- Els privilegis i les obligacions dels vilatans: la Carta de Poblament de Cardona (any 986).
- El valor de la sal com a conservant alimentari.
- Què és un Castell, on es construeix i quin objectiu té.

- Elements definitoris bàsics de la Cardona medieval: el Castell, les muralles, l'església, la plaça del mercat i de la fira, els habitatges de la gent del poble i l'Hospital de Pobres i Pelegrins.
- Qui vivia a la vila i a què es dedicava (els oficis dels vilatans).
- Els mercaders: qui eren i a què es dedicaven. El teixit (paraires) i la pell (cuireters).
- Les penúries del moment: la pesta negra, les males collites, les epidèmies i els abusos de poder.
- L'església gòtica de Sant Miquel de Cardona: què és, què s'hi feia, quan es va construir, qui la va finançar i perquè.
- Interpretació del conjunt de l'església de Sant Miquel:
 - Artístics : elements definitoris del gòtic
 - Simbòlic
 - Històric:
 - La cripta dels Sants Màrtirs. El pelegrinatge de l'Edat Mitjana.
 - La relació entre els mercaders i famílies benestants i la parròquia de Sant Miquel: els beneficis eclesiàstics i les fundacions.
 - Les capelles del temple i els escuts heràldics.
- Iniciació a la interpretació dels retaules (segle XV). Simbolisme i contingut didàctic.

D' ACTITUDS VALORS I NORMES

- Valoració de les cultures dels temps passats.
- Respecte pel patrimoni cultural, com un bé col·lectiu a preservar per a les futures generacions.
- Interès per conèixer manifestacions i fets històrics i socials.
- Afany d'interrogar-se i investigar la realitat històrica i cultural del país.
- Desenvolupament d'una actitud participativa, receptiva i de col·laboració durant la visita.
- Valorar el paisatge com a element bàsic del medi, respectar-lo i conservar-lo.

Competències bàsiques

En el decurs de l'activitat, els alumnes desenvoluparan les següents competències bàsiques:

Les competències comunicatives:

- Competència comunicativa lingüística i audiovisual

Les competències metodològiques:

- Tractament de la informació
- Competència d'aprendre a aprendre

Les competències personals:

- Competència d'autonomia i iniciativa personal

Competències específiques centrades en conviure i habitar el món:

- Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic
- Competència social i ciutadana

Organització

Durada: 1h i 30 min aproximadament.

Desenvolupament: La visita s'inicia al Centre Cardona Medieval. Hi haurà una part introductòria dins del mateix Centre i tot seguit s'iniciarà un recorregut pels carrers del nucli antic. Cada alumne tindrà un dossier personal de treball.

Serveis: El Centre Cardona Medieval disposa de:

- Serveis
- Punt d'Atenció al Visitant
- Botiga

PROPOSTA DE TREBALL PREVI A LA REALITZACIÓ DE LA VISITA

És interessant que el grup, abans de realitzar la visita al centre històric de Cardona, hagi treballat una sèrie de conceptes bàsics a l'aula. A continuació us oferim activitats orientatives.

1. Descobrim CARDONA:

- Què sabem de Cardona?
- Hi heu estat alguna vegada? Què us va cridar l'atenció del que vau visitar?

2. Situació de Cardona en el territori català:

- Dins la comarca del Bages (Mapa mut)
- Itinerari que se seguirà des de l'escola fins a Cardona.

3. Els elements bàsics del Castell de Cardona:

- Entreu a la pàgina web oficial de Cardona: www.cardonaturisme.cat i cerqueu el link anomenat Nucli Antic
- Observeu atentament les diverses fotografies del nucli antic i anoteu per a cada fotografia el següent:
 - a. Element que s'hi observa (per exemple Torre)
 - b. Per a què serveix?

4. Mots i conceptes previs:

- Cerqueu la definició de:
 - a. Feu i feudalisme
 - b. Imperi carolingi i *Al- Andalus*
 - c. Marca Hispànica

- d. Carta de Poblament
- e. Mercat
- f. Mercader
- g. Església
- h. Cripta
- i. Retaule
- j. Hospital de Pobres i Pelegrins
- k. Pesta negra
- l. Pelegrins

Cada alumne tindrà un dossier de treball que podrà finalitzar a l'escola, un cop acabi la visita. Es plantegen activitats didàctiques complementàries.

Cardona a la xarxa:

Més informació i fotografies: www.cardonaturisme.cat

Recomanem consultar els següents referents d'internet per conèixer què és visita i els continguts didàctics .

- Què, qui, com? (TVC): http://www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=22151
- El Castell de Cardona: <http://www.monestirs.cat/monst/bages/ba07vice.htm>
- Museu d'Història de Catalunya:
 - o http://www.mhcat.cat/monuments/castell_i_canonica_de_sant_vicenc_de_cardona
- Auca del Castell de Cardona (Youtube): <http://www.youtube.com/watch?v=IK2Xhnbz-rA>
- Auca del Castell de Cardona (pàgina web): <http://www.auques.cat/tot.php?auca=cardona>
- Joc interactiu: "La construcció de l'església del Castell de Cardona":
 - o <http://www.xtec.cat/~ebiosca/romanic/index.htm>

Bibliografia:

- Fons documental de la Fundació Cardona Històrica: http://www.cardonaturisme.cat/CA/2_fons.php

Per informació i reserves

- **Fundació Cardona Històrica**
De dilluns a divendres de 9:00 a 17.00h
Telèfon 93 869 24 75
comercial@cardonaturisme.cat
informacio@cardonaturisme.cat
- **Contacte Serveis Educatius**
Àlex Tripià Berruezo
De dilluns a divendres de 8:00 a 15.00h
Telèfon 93 869 24 75
serveiseducatiu@cardonaturisme.cat

